

Vogels en de uitbreiding van Lelystad Airport

Deze factsheet is bedoeld om u te informeren over de uitbreiding van Lelystad Airport en de mogelijke effecten hiervan op vogels.

Inleiding

Nederland is een vogelrijk land, maar is ook dichtbevolkt met mensen en kent relatief veel vliegvelden en luchthavens.

Rondom vliegvelden komen vaak grote aantallen vogels voor, soorten die leven in open (cultuur)landschap, die op akkers en weilanden afkomen en soorten van waterrijke leefgebieden. In de buurt van sommige vliegvelden bevinden zich zeer belangrijke, beschermde vogelgebieden, zoals bij Lelystad Airport en Vliegveld Eelde.

Vliegvogel

Vogels en vliegtuigen komen elkaar tegen in de lucht. Vooral in de buurt van start- en landingsbanen, kruisen vliegbewegingen van vogels en vliegtuigen zich regelmatig. Aanvaringen tussen vogels en vliegtuigen zorgen voor veel schade aan vliegtuigen soms zelfs met gevaar voor de veiligheid van passagiers. Jaarlijks wordt door aanvaringen met vogels ongeveer 1 miljard euro aan schade veroorzaakt aan vliegtuigen (Bureau Waardenburg 2014). Risicosoorten voor aanvaringen met vliegtuigen zijn zware en grote vogels als ganzen, aalscholvers en reigers. Ook kleine vogels die in grote groepen leven, zoals de spreeuw, kunnen bij aanvaring schade veroorzaken.

Effecten op vogels

Andersom kan het ook, de uitbreiding van een vliegveld kan negatieve effecten met zich mee brengen voor vogels. Voorbeelden zijn schade aan het leefgebied van vogels (bijvoorbeeld door toename van stikstofdepositie) of door verstoring. Stikstofdepositie zorgt voor een verhoging van het stikstofgehalte in de bovenste laag van de oppervlakte, waardoor sommige planten beter groeien en andere planten juist worden afgeremd of verdrongen door de betere groeiers. Stikstofdepositie verandert kwetsbaar leefgebied, waardoor deze vooral voor kwetsbare vogelsoorten minder geschikt is als foerageer- en broedgebied.

Vliegtuigen hebben nog een ander groot verstoringseffect op vogels. Dit betreft een combinatie van zichtbaarheid (vliegtuigen zijn in de lucht al vanaf ver zichtbaar) en geluid (vliegtuigen maken veel lawaai). Door deze factoren

onderbreken vogels hun natuurlijke gedrag zoals foerageren, rusten of broeden. Een hoge intensiteit van verstoringen, door bijvoorbeeld frequent overvliegende vliegtuigen, kunnen doorwerken in de energiehuishouding, door minder rust (opvliegen) en voedsel (minder tijd om te foerageren). Door verstoring kunnen vogels hun nest (permanent) verlaten, waardoor predatie het nest bedreigt. Het opvliegen van vogels (stress) zorgt voor een toename in het energieverbruik, dit is van invloed op de overlevingskansen van de vogels (Krijgsveld e.a. 2008). Rust is daarmee een belangrijke voorwaarde voor veel vogels om in een gebied te foerageren, rusten of te broeden. Het frequent overvliegen van vliegtuigen kan tot gevolg hebben dat het leefgebied minder of niet meer geschikt is voor bepaalde vogelsoorten.

Procedure voor de uitbreiding van vliegveld Lelystad Airport

Om een zorgvuldige afweging te maken van de effecten van de uitbreiding van Lelystad Airport wordt een studie gedaan naar de gevolgen voor het milieu. Deze studie betreft een milieueffectenrapportage (m.e.r.). Een onderdeel van de m.e.r. is het in beeld brengen wat het effect is op de natuurwaarden in de omgeving van het vliegveld.

Het ministerie van Infrastructuur & Milieu heeft een ontwerp luchthavenbesluit opgesteld (Kamerstuk 31936, nr. 193), waarbij belanghebbenden tot 31 juli 2014 een zienswijze konden indienen. Intussen wordt de Raad van State gevraagd om te adviseren. De informatie uit de zienswijzen, het advies van de Raad van State en alle andere adviezen zullen leiden tot vaststelling van het al dan niet aangepaste luchthavenbesluit. Hierbij wordt ook betrokken het advies van de commissie m.e.r. (een onafhankelijke, bij wet ingestelde commissie) die de kwaliteit en inhoud van milieueffectenrapportages onderzoekt.

Ligging Lelystad Airport

Lelystad Airport bevindt zich in het midden van de Flevopolder. In de nabijgelegen omgeving liggen belangrijke, beschermde gebieden zoals de Oostvaardersplassen, het Markermeer & IJmeer, het Ketelmeer en de Veluwerandmeren. Deze gebieden zijn van internationaal belang voor honderdduizenden water- en

moerasvogels. Vandaar dat deze vogels en gebieden door Europa beschermd worden via de Vogel- en Habitatrichtlijn.

Daarnaast bestaat de omgeving van Lelystad Airport voornamelijk uit agrarisch gebied. Ook vogelsoorten die buiten de natuurgebieden leven in het landelijk gebied (o.a. buizerd of ooievaar) vormen een risico voor aanvaringen met gevolgen voor zowel de vliegveiligheid, als de vogels. De uitbreiding van vliegveld Lelystad Airport kan juist door haar ligging negatieve effecten hebben op de beschermde natuurgebieden en vogelsoorten die voorkomen in het (landelijk)gebied. Goed onderzoek voorafgaand aan de uitbreiding van Lelystad Airport is van levensbelang voor vogels en natuur.

Vliegveiligheid

Omwille van de vliegveiligheid is een accurate inschatting van het aanvaringsrisico in de regio van Lelystad Airport noodzakelijk. Voor deze inschatting zijn veel gegevens nodig over aantallen, verspreiding, vliegroutes en vlieghoogtes van vogels door het hele jaar heen. Zowel in het oorspronkelijke MER, (bijlage bij Kamerstuk 31936, nr. 202, deelonderzoek 4H Vogels en Vliegveiligheid), als in de aangevulde MER (Bijlage bij Kamerbrief 2014D42175 d.d. 17-11-2014) die ten grondslag liggen aan het ontwerp luchthavenbesluit Lelystad Airport ontbreken veel van deze gegevens. De meest geschikte wijze om een goed beeld te krijgen over de vliegveiligheid en aanvaringsrisico's is door doelgericht, systematisch (veld)onderzoek uit te voeren. De conclusies in hierboven genoemde aangevulde MER zijn gebaseerd op deels verouderde gegevens. De gegevens, zoals vliegbewegingen van vogels rondom locatie Lelystad, ontbreken voor een groot deel. De vliegveiligheid rondom Lelystad wordt vergeleken met Schiphol. De conclusie dat er geen aanvullende maatregelen nodig zijn anders dan het instellen van het beperkingengebied (een straal van 6km om de luchthaven) is dus onvoldoende gefundeerd. Gezien het belang van de (instandhouding) van de aanwezige natuurwaarden in de nabije omgeving van Lelystad Airport is de vergelijking met Schiphol niet zinvol. In de nabije omgeving van Schiphol liggen geen vergelijkbare gebieden, zoals de Oostvaardersplassen.

Verregaande maatregelen nodig?

De vliegveiligheid is volgens de aangevulde MER leidend geweest voor de scenariokeuzes. Dat betekent niet dat er geen aanvaringsrisico is. De situatie wordt vergeleken met Schiphol, wat twijfelachtig is, omdat in een straal van 20 kilometer rondom Schiphol nu verregaande maatregelen getroffen worden. De maatregelen zijn afhankelijk van de soort vogel en de risico's. Zo zijn er bijvoorbeeld dit voorjaar nog 7000 ganzen vergast. Voor Lelystad Airport is de situatie dat de Oostvaardersplassen bijna geheel in de straal van 20 kilometer ligt. In hoeverre wordt er straks ingegrepen in de natuur voor het garanderen van de vliegveiligheid? Welke effecten heeft dit op (de realisatie van) de instandhoudingsdoelen van de aangewezen beschermde natuur? Door het Luchthaven Indelingsbesluit (LIB) geldt straks voor Lelystad Airport dat er in een straal van minimaal 6 km geen vogel-aantrekkende activiteiten meer mogen plaats vinden. Dit betekent dat er binnen die straal geen nieuwe natuurgebieden ingericht,

oppervlaktewater gecreëerd of foerageergebieden aangelegd mogen worden. Binnen de LIB-straal ligt bijvoorbeeld het plan Warande, de uitbreiding van huizenbouw in Lelystad en de daaruit volgende compensatie opgave voor de kiekendief. Foerageergebied van de kiekendieven (zeldzame blauwe kiekendief), ligt buiten de natuurgebieden en gaat door de huizenbouw verloren. Ter compensatie zal er foerageergebied aangelegd moeten worden. Onduidelijk is wat het effect van de LIB is op het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen van kiekendieven in de Oostvaardersplassen. Dit moet volgens de Commissie m.e.r. nog wel uitgesloten worden (advies 2792-183).

Conclusie

Toename van het vliegverkeer rondom Lelystad kan in belangrijke mate voor verstoring van beschermde natuur en vogels zorgen, doordat:

- Stikstofdepositie zorgt voor de aantasting van kwetsbaar leefgebied voor vogels, waardoor dit leefgebied niet meer geschikt is als foerageer- of broedgebied;
- Verstoring van vliegtuigen zorgen voor negatieve effecten op de energiehuishouding, de reproductie en overleving van vogels.

Volgens de commissie m.e.r. is het noodzakelijk in een Passende Beoordeling te behandelen wat de cumulatieve effecten van stikstofdepositie zijn en welke mitigatie nodig is om deze effecten tegen te gaan (commissie m.e.r. advies 2792-183).

Het ontbreekt in het MER aan systematisch en doelgericht (veld)onderzoek, daardoor geeft het MER onvoldoende inzicht in de risico's voor de vliegveiligheid door aanvaring met vogels, doordat:

- Vergelijking met Schiphol is niet mogelijk vanwege de grote verschillen in aanwezige beschermde natuurgebieden, zoals de Oostvaardersplassen, in de nabije omgeving;
- De gegevens die gebruikt zijn voor het MER onvolledig en soms verouderd zijn.
- Rondom Schiphol worden verregaande maatregelen getroffen om de vliegveiligheid te garanderen. Voor Lelystad Airport zijn benodigde maatregelen niet inzichtelijk gemaakt.